

گزارش زادآوری سلیم شنی بزرگ (Charadrius

leschenaultia) در تالاب صالحیه، استان البرز

هومن درودی

مقاله کوتاه

پرنده نگر، تهران، ایران.

چکیده

سلیم شنی بزرگ پرنده کنار آبچر کوچکی است که در سواحل دریای خزر، آسیای مرکزی، آفریقا، هندوستان، ارمنستان، نیوزیلند و استرالیا پراکندگی دارد. این پرنده در مناطقی از خاورمیانه مانند ایران و ترکیه زادآوری دارد. وضعیت توزیع و منطقه زادآوری این گونه در ایران ناشناخته مانده و گزارش های مستند اندکی از زادآوری آن در دسترس است. این گونه در ایران در سواحل دریای خزر بومی بوده و به صورت مهاجر عبوری در تمامی تالاب های کشور دیده می شود. گزارش مستند زادآوری این گونه پیش از این شامل مشاهده دو فرد بالغ و یک فرد نابالغ در شهرستان تایباد استان خراسان رضوی و همچنین مشاهدات آقایان یوسف خانی، علی خانی و یوسفی می باشد که در خرداد ۱۳۸۹ در منطقه کال شور سبزوار به تعداد سه لانه که دو لانه دارای تخم و یک لانه دارای دو فرد جوجه بوده است. همچنین گزارش هایی در خصوص زادآوری آن در مناطق مند بوشهر، پناهگاه حیات وحش میاندشت استان خراسان شمالی و اطراف شهرستان رشت خوار واقع در استان خراسان رضوی در دست می باشد. اخیراً در اردیبهشت ۹۶ نیز آقای احمد بحری از محیط بانان قم در تالاب مره قم نیز یک فرد جوجه به همراه والدین را مشاهده کرده اند؛ لذا در این مقاله سعی شده است تالاب دیگری که در بازدیدهای امسال زادآوری این گونه در آن ثبت شده است مورد بررسی قرار می گیرد.

کلمات کلیدی: سلیم شنی بزرگ، زادآوری، تالاب صالحیه (قارپوزآباد)، Charadrius leschenaultii، نظرآباد

نویسنده مسئول: هومن درودی
houman.drd@gmail.com

مقدمه

دارچینی دیده می شود. در پرنده ماده، نوار چشمی قهوه ای مایل به خاکستری، طوق سینه ای قهوه ای، کم رنگ و پیشانی با سفیدی کمتر نسبت به پرنده نر، اما با آبروی سفید و پیوسته، دیده می شود. همچنین زیر تنه سفید با دو نوار سفید بالی و شاه پرها سیاه است. در پرنده نابالغ، رو تنه قهوه ای روشن است و در حاشیه سینه لکه های خاکستری دیده می شود. نر و ماده در زمستان شبیه هم هستند و تنها در پرنده نر، اثر کمی از سیاهی روی سرش باقی می ماند (شکل ۱). سلیم شنی بزرگ

این پرنده با نام انگلیسی Greater Sand Plover و نام علمی Charadrius leschenaultia (Lesson, 1826) بین ۲۲ الی ۲۵ سانتیمتر طول دارد و بسیار شبیه سلیم شنی کوچک می باشد، با این تفاوت که اندکی از آن بزرگ تر است و منقار و چشم ها نسبتاً بزرگ و پاهای آن زیتونی است. در پرنده نر، نوار چشمی سیاه، پیش تارک (پیشانی) دارای دو لکه سفید، تارک شنی رنگ، سطح پشتی قهوه ای شنی، چانه سفید و در سینه طوق پهنی به رنگ بلوطی

طول و عرض جغرافیایی ۳۵,۹۵۲۰۴۵۸ E و ۵۰۵۰۳۸۵۴۱,۱۲,۲۵ N می‌باشد و آب ورودی به آن از طریق رودخانه کردان تأمین می‌گردد. وسعت این تالاب با احتساب زمین‌های باتلاقی پیرامونی بیش از ۱۰ هزار هکتار بوده و قسمتی از آن نیز در استان قزوین واقع شده است.

یکی از گونه‌هایی است که توافقیانه حفاظت از پرندگان آب‌های مهاجر آفریقایی-اوراسیایی (AEWA) در مورد آن اعمال می‌شود.

مشخصات جغرافیایی تالاب صالحیه (قارپوز آباد)

تالاب صالحیه واقع در جنوب روستای صالحیه در نظر آباد استان البرز تنها تالاب این استان است که

شکل ۱: سلیم شنی بزرگ، نر (چپ) و ماده (راست) - تالاب صالحیه (قارپوز آباد)

شکم بلوطی و سلیم شنی بزرگ بوده که زادآوری سلیم شنی بزرگ، آنقوت، چوب پا و آووست در آن مشاهده و ثبت گردیده است که این تنوع گونه‌های پرنده و همچنین گونه‌های متنوع پستانداران نظیر سنجاب زمینی، روباه معمولی، شغال طلایی، خارپشت گوش بلند، دویا کوچک، جرد لیبی، خرگوش و خزنده نظیر آگامای سر وزغی ایرانی، اهمیت جغرافیایی و طبیعی این تالاب را دو چندان می‌کند. تالاب از دو بخش شمالی و جنوبی تشکیل شده است: بخش شمالی تالاب در نزدیکی فرودگاه آزادی نظر آباد قرار دارد که بسیاری از پرندگان کنار آبچر نظیر انواع حواصیل‌ها و چوب پا و فالاروپ

تالاب از شمال به فرودگاه آزادی شهرستان نظر آباد، روستای قارپوز آباد، از شرق به روستای شیخ حسن، از جنوب به قشلاق دایلر در استان البرز و از غرب به زمین‌های روستای شهر آباد در استان قزوین محدود می‌شود (شکل ۲- موقعیت جغرافیایی تالاب از روی سایت Google Map). تالاب صالحیه پس از ۳۶ سال با توجه به بارندگی‌های سال ۹۴ و ۹۵ احیاء گردید و در بهار ۹۶ میزبان بیش از ۱۰۰ گونه پرنده مهاجر از جمله لک لک سیاه، لک لک، گیلانشاه، گیلانشاه ابرو سفید، پلیکان سفید، اکراس سیاه، انواع اردک‌های مهاجر نظیر آنقوت، خوتکا، کله سبز، خوتکا ابروسفید و همچنین دو گونه با ارزش سلیم

نزدیکی کانال زهکش غربی تعداد ۴ فرد سلیم شنی بزرگ بالغ به همراه دو فرد جوجه مشاهده و عکس برداری گردید (شکل ۳). زادآوری این گونه تنها در سه منطقه تایباد (Scott, 2007)، رودخانه کال شور در سبزوار (Khani and Yousefi, 2017) و تالاب مره قم مستند شده است. هر چند گزارش‌هایی هم از زادآوری آن در منطقه مند بوشهر و پناهگاه حیات وحش میاندشت استان خراسان شمالی و اطراف شهرستان رشتخوار واقع در استان خراسان رضوی در دست است و تالاب صالحیه در گذشته وجود داشته است (شکل ۴ نقشه پراکنش زادآوری سلیم شنی بزرگ). گزارش حاضر تنها گزارش موثق از زادآوری سلیم شنی بزرگ در استان البرز است و این گونه را در فهرست گونه‌های زادآور این استان قرار می‌دهد. این تالاب یک زیستگاه مهم برای بسیاری از پرندگان محسوب میشود و به دلیل قرار داشتن در جنوب استان البرز که شرایط اقلیمی گرم و خشک دارد حفاظت آن میتواند سبب افزایش تنوع زیستی در جنوب این استان گردد.

های گردن سرخ در آنجا دیده می‌شوند، در بخش جنوبی تالاب که وسعت آن در حدود ۱۰ هزار هکتار بوده بیش از ۱۰۰ گونه پرنده مهاجر از جمله سلیم شنی بزرگ دیده می‌شود. در قسمت غرب تالاب کانالی زهکشی وجود دارد که به دلیل استفاده از آن و همچنین عدم بارندگی در پاییز و زمستان سال ۹۶ و برداشت‌های غیر اصولی و بدون مطالعه از آب تالاب جهت تأمین آب کشاورزی منطقه در بهمن ماه سال ۹۶ تالاب مذکور خشک گردید و اکنون تبدیل به منبع قابل توجهی از ریزگردها و تهدیدی برای شهرهای اطراف از جمله دو شهر مهم تهران و کرج می‌باشد و جا دارد مسئولین محترم محیط زیست کشور نسبت به حل این معضل و احیای مجدد تالاب اقدام لازم را به عمل آورند.

ثبت زادآوری گونه

طی پایش‌هایی صورت گرفته در ماههای اردیبهشت و خرداد سال ۱۳۹۶ در قسمت غربی تالاب و در

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی تالاب صالحیه (قارپوز آباد)

شکل ۳: پرنده بالغ و دو فرد جوجه مشاهده شده

شکل ۴: نقشه زادآوری سلیم شنی بزرگ در ایران. دایره پر شده مناطق قطعی زادآوری سلیم شنی بزرگ. دایره خالی مناطقی که احتمال زادآوری سلیم شنی بزرگ در آن می‌رود (Khani and Yousefi, 2017).

سیاسگزاری

منابع

جمشید منصوری. راهنمای صحرایی پرندگان ایران،
نشر ذهن آویز. چاپ اول، ۱۳۷۹، تهران.

درک اسکات و علی ادهم میرحسینی. پرندگان
ایران. انتشارات سازمان محیط زیست. چاپ اول،
۱۳۵۴ تهران.

Erik Hirschfeld, C. S. (Kees) Roselaar ,
Hadoram Shirihai. Identification
Taxonomy and Distribution of Greater
and Lesser Sand Plover British Birds 93:
162-189, April 2000

Scott, D. A. 2007. A review of the status of
the breeding waterbirds in Iran in the
1970. Podoces, 2(1): 1-21.

Khani, A.; Yousefi, M. 2017. Breeding status
of Greater Sand Plover *Charadrius
leschenaultii* in Iran (field surveys and
literature review). Biosphere; 4: 15-18.

نگارنده بر خود لازم می‌دارد، از اساتید بزرگوار
جناب آقای مهندس پرویز بختیاری، جناب آقای
مهندس محمد توحیدی فر و جناب آقای مهندس
علیرضا نادری بابت تمامی راهنمایی‌هایی همیشگی
تشکر و قدردانی نماید. همچنین از جناب آقای
دکتر ابوالقاسم خالقی زاده بابت ثبت این رکورد
زادآوری در کمیته ثبت پرندگان ایران تقدیر و
تشکر را دارم. از آقایان امید یکه فلاح، علی حاجی
آبادی، قاسم چابک، صیاد شیخی نیلانلو، نصیر
طایی، پرهام بیهقی، علیرضا زمانی، حمید احمد
بصیر، دانیال نیری، بهراد و بهنام گالشی و مهدی
نقیبی و خانم‌ها هانیه کیایی و شیوا تقی پور برای
کمک‌های اطلاعاتی در بهبود این گزارش
سیاسگزاری و تشکر می‌گردد.

Breeding report of Greater Sand Plover *Charadrius leschenaultii* (Lesson, 1826) in Salhiyeh Lagoon (Karpozarbad) Nazarabad

Houman Doroudi¹

¹Process Engineering Expert - Birdwatcher & Butterfly-watcher

Abstract

Greater sand plover is a small bird that is spreaded across the Caspian Sea, Central Asia, Africa, India, Armenia, New Zealand and Australia. This bird is breeding in parts of the Middle East such as Iran and Turkey. This species is native to the Caspian Sea coast in Iran and is seen as a migratory bird in all wetlands of the country. The documentary of the breeding of this species previously included the observation of two adults and an immature adult in the city of Taibad in Khorasan Razavi province, as well as Yusuf Khani, Ali Khani and Yousefi, who observed three nests, two with eggs and one with two chicks in Shahrouz Sabzar province in June 2010 in Kalshour, Sabzevar. There are also reports on the species breeding in the Boushehr area, the Mianadasht wildlife refuge in northern Khorasan province and around the city of Rashtkhar in Khorasan Razavi province. Recently, in May 2017, Ahmad Bahri observed a chick with parents in the Moreh wetland in Qom Province. Therefore, this article attempts to study the other wetland recorded in this year's reproduction of this species.

Keyword: Greater Sand Plover, Breeding, Salehiyeh Wetland (Qarpouz Abad), *Charadrius leschenaultia*, Nazar Abad